

POSLEDNJI LET

Leteli smo visoko iznad oblaka, onda smo se naglo obrušili, njihova protivavionska artiljerija nas je gađala, stigli smo na mesto koje nam je na kartama bilo označeno, pritisnuo sam dugme, bombe su izletele i pale tačno na cilj, Robi, koji je bio izviđač i mitraljezac, ispalio je nekoliko rafala u neprijateljsku kolonu vozila, onda sam naglo podigao avion na bezbednu visinu i ponovo smo leteli iznad oblaka. Kada sam okrenuo avion u pravcu naše baze, primetio sam (ili je Robi primetio, ne sećam se tačno ko ih je prvi video) tri neprijateljska lovca sa desne strane. Naglo sam promenio visinu i oni su nas, u prvom naletu, promašili. Robi je počeo da puca, pucali su i oni na nas, manevrisao sam da ih izbegnem, jednog je Robi pogodio, njihov pilot je iskočio i padobran mu se otvorio, Robi je već pucao na drugi avion, i njega je pogodio, videli smo kako se iz njegovog repa izvila tanka traka dima, jeste, pogodili smo ga, sa trećim smo se dugo preganjali, bio je vešt, mnogo smo pucali, hoćemo li imati dovoljno municije, hoćemo li imati dovoljno goriva za povratak, moramo i njega oboriti, najzad smo mu zašli za rep, Robi je ispalio jedan dugačak rafal, bravo Robi, pogodio ga je, eno i taj tip pada u plamenu i eksplodirao je još u vazduhu. Naš avion je bio dosta oštećen, ali smo ipak nekako sleteli na pistu u našoj bazi.

Nažalost, to nam je bio poslednji let. Šta se posle desilo, ispričaću vam, Robija više nema a ja sam preživio...

Sa Robertom Fišerom sam počeo da se družim još u drugom razredu osnovne škole. Omanji rastom, prijatnog lica i veoma pametnih očiju, učio je lako i, kao sva ostala deca, rado se igrao. Brzo smo se sprijateljili i bio mi je najbolji drug. Stanovao je blizu mene, na prvom ili drugom spratu (te pojedinosti se više ne sećam), jedne lepe kuće na uglu Francuske i Dušanove. Prozori njihovog stana gledali su na Dušanovu ulicu. Otac mu je imao kartonažu i bio je, čini mi se, rabin. Robijeva sestra, vrlo lepa i vesela devojka, upravo je završila srednju umetničku školu. Sećam se: s ponosom su mi pokazivali knjigu „*Poslednji mohikanac*“ koju je ona ilustrovala. Lice Robijeve majke izbledelo je iz mog sećanja.

Zajedno smo gledali jedan uzbudljiv ratni film, mislim da se zvao „Poslednja zapovest“, u kome je Erol Flin igrao odvažnog pilota, heroja koji je poginuo izvršavajući svoj poslednji ratni zadatak.

Naši borbeni letovi bili su mnogo uzbudljiviji. Uvek smo leteli zajedno i smenjivali se: jednom bi Robi pilotirao a ja sam bio mitraljezac, a drugi put bih ja pilotirao a on je gađao neprijatelje mitraljezom.

Često je dolazio kod mene da se, posle časova u školi, igramo. Odlazio sam i ja kod njega, najčešće petkom popodne. Radili smo zajedno zadatke pa se posle igrali. Pred veče bi me njegovi roditelji, znajući da nisam vaspitan u duhu strogih verskih propisa, zamolili da upalim svetlo u dnevnoj sobi – i tako je ispalo da sam bio neka vrsta njihovog *shabes goj*¹.

Vremenom su se naše igre menjale: na početku su to bili olovni vojnici, pa „*Čoveče ne ljuti se*“ i domine, zatim šah (Robi je, za svoje godine bio odličan šahista), a kasnije, u vreme kada smo bili u četvrtom razredu osnovne škole, sedeći na podu između izvrnutih stolica zamišljali smo

---

¹ Shabes goj: (na jidišu: *shabes*: subota + *goj*: nejevrejtin). Nejevrejtin koji u kućama religioznih Jevreja obavlja poslove koje oni koji se drže strogih verskih propisa, od petka uveče do subote uveče ne smeju da rade.

da smo u čamcu, da plovimo pritokom neke velike reke, da nas napadaju urođenici, a mi spasavamo članove neke ekspedicije koja se izgubila u džungli. Sledeće godine, kada smo se već dovoljno izveštili u penjanju na drvo, peli smo se na trešnju, onu veliku pred našom kućom na Gundulićevom vencu, i tamo smo satima sedeli na jednoj udobnoj debeloj grani. Sedeli smo i zamišljali da smo u avionu, da letimo, bombardujemo neprijateljske položaje i da obaramo njihove avione.

Onda je došla zima, čekali smo da dođe proleće, da se vreme prolepša, da opet možemo na našu trešnju pa da letimo...

Stiglo je proleće, i zbilo se bombardovanje – ali ovog puta ono pravo, šestog aprila 1941. godine. Nemci su bombardovali Beograd, okupirali su našu zemlju i, uskoro zatim, objavili da će za svakog ubijenog nemačkog vojnika streljati sto Jevreja i Srba. Za svaki slučaj, unapred su odvodili Jevreje i držali ih kao taoce na Tašmajdanu, a onda su streljali, streljali su po sto Jevreja za svakog njihovog vojnika.

Stari Fišer je, ubrzo po dolasku Nemaca, odveden. Robi je tada, čuo sam, bio veoma hrabar i uporan. Iako je bio policijski čas on je te noći trčao za kamionom u kome su Nemci odvodili Jevreje, trčao je za tim kamionom sve do Tašmajdana i tako saznao gde mu se otac nalazi.

Nekoliko nedelja kasnije, Nemci su opet došli i Robi je sa majkom i sestrom takođe odveden i ubijen. I zato više nije mogao da leti sa mnom.

A imao je samo dvanaest godina...

Aleksandar Ajzinberg

Ginegar-Beograd, 20-29.01.2004